

Onderduiken

In 1940 bestaat de joodse gemeenschap in Geertruidenberg hoofdzakelijk uit oude tot zeer oude mensen, die niet meer de kracht bezitten om zich ter verweren of onder te duiken. Anderzijds menen ze, dat het allemaal niet zo'n vaart zal lopen en – ondanks de raadgevingen van dominee Visser om onder te duiken – wachten ze af. Het gezin van Mau Kooperberg (zoon van de Raamsdonksveerse Jacob Kooperberg) en Leen Kalker is daarop een uitzondering. Vijf van hen nemen tijdig de benen en duiken onder.

Onderduiken is echter een riskante zaak, zowel voor de onderduikers zelf als voor hun helpers. Verraad en toevallige ontdekkingen liggen op de loer. Enkele inwoners van Blaricum, Geertruidenberg, Raamsdonk, Stuivezand en Dordrecht zetten zich met gevaar voor eigen leven in om de Bergse joden van een wisse dood te redden.



Jacob (roepnaam Jaap) Kooperberg, zoon van Mau en Leen Kooperberg, legt eind augustus 1942 het verzoek om zich te melden voor een joods werkkamp naast zich neer en duikt op 28 augustus 1942 onder bij landbouwer Jan de Laat en zijn vrouw Jo Flipsen. De politie van Geertruidenberg gaat op zoek naar Jaap, maar kan hem niet vinden. De boerderij van De Laat is gelegen aan de Kerkdijk 2 in het buurtschap Stuivezand (Made). De Laat – in Made “de koning van de Oudekerk” genoemd – kent Kooperberg als veekoopman en heeft al eerder tegen hem gezegd als de nood aan de man komt, dat hij dan op de boerderij kan onderduiken. Jaap verblijft bij de familie De Laat in huis, maar bij onraad heeft hij bij de vele andere onderduikers in de schuur een schuilplaats. Jaap kan zich op de boerderij redelijk vrij bewegen, toch levert dat een keer een gevaarlijke situatie op als hij op de Kerkdijk door een achter hem lopende Madese landbouwer wordt aangezien voor de zoon van Jan, Bart de Laat. Als de man diens naam roept, kijkt Jaap om en dan ziet de landbouwer pas wie het is, want hij kent Jaap ook. Even dreigt er paniek, doch de man krijgt al snel bezoek van enkele potige Madese mannen, die hem in onvervalst dialect te verstaan geven “als jij Jaap aanbrengt, brengen we jou om!”. De man heeft wijselijk zijn mond gehouden.

Kerkdijk

De familie De Laat hielp op nr. 2
(joodse) onderduikers (1942-44)

In 1943 nemen Bart, enig kind van Jan de Laat, en zijn vrouw Jaan Seegeren de boerderij over. Zij krijgen – zoals Jaan het uitdrukt – er ook de jood Jaap en andere onderduikers bij en daar is ze niet blij mee. Ze heeft, evenals haar schoonmoeder, grote angst voor de Duitsers. Ondanks de angst blijven Jaap en de andere onderduikers op de boerderij, zo hebben de mannen Jan en Bart althans bepaald.



51 en 52. Bart de Laat en Jaan Segeren.
(Collectie Jan de Laat)

De Duitse troepen in West-Brabant zijn in oktober 1944 weliswaar op de terugtocht, maar bieden de Geallieerden onverwacht veel tegenstand. Overall nemen Duitse gevechtsgroepjes bezit van huizen en gebouwen en zo krijgt ook Bart de Laat omstreeks 20 oktober 1944 een groepje van vijf Duitse militairen in zijn boerderij. De bemanning van de artillerie-eenheid bekommert zich niet om onderduikers op de boerderij. Ze hebben wel wat anders aan hun hoofd dan Joden en onderduikers te vangen. Nadat de boerderij van de naaste burenen in brand is gestoken, besluit de familie De Laat naar oom Jan Smits en tante Bet Seegeren op “de Koekoek” te vluchten, een eiland ten zuiden van de Amer dat via een dam bereikbaar is. Het is een hele stoet die de verhuizing over een afstand van vijf kilometer naar “De Koekoek” maakt. Het gezelschap wordt gevormd door Jan de Laat, Jo Flipsen, Bart de Laat en zijn hoogzwangere vrouw Jaan Seegeren, de knecht Jan Couweleers, onderduiker Jaap Kooperberg en zeven koeien. Jaap wordt aanvankelijk verstopt in een grote kruiwagen en toegedekt met een met haverkaf gevulde matras en wat huismeubilair. Eenmaal buiten Made gekomen (de weg voert over afgelegen zandwegen) mag Jaap gaan lopen. In Oud-Drimmelen worden ze staande gehouden door een paar Duitsers van het Grenadier Regiment 744 die vragen waar zij heen gaan. Ze bekijken Jaap aandachtig en zeggen: “Du bist Jude”, om er direct aan toe te voegen “nun fahren Sie fort”.

Enkele dagen later, op 3 en 4 november 1944, wordt er tussen Duitse en Poolse troepen een hevige strijd gevoerd om Den Hout en Made. Tijdens een zwaar gevecht om Made vallen veel slachtoffers, zowel burgers als militairen en worden veel huizen en boerderijen verwoest. Zo ook de boerderij van Bart de Laat,

die enige voltreffers krijgt en tot de grond afbrandt. Op zondag 5 november 1944 worden de noordkant van Made, Drimmelen en Geertruidenberg bevrijd door troepen van 1. Pulk Pancerny.

Jaap Kooperberg fietst zo snel mogelijk naar Geertruidenberg om poolshoogte te gaan nemen van de situatie daar. Hij heeft dan ruim twee jaar kunnen onderduiken dankzij zijn hulpverleners, de familie De Laat te Stuivezand, Made.

Het verblijf van Jaap is toch een goed bewaard geheim gebleven, zelfs zijn zus Bertrien en zijn trouwe vriend Christ Dirven hebben nooit geweten waar Jaap ondergedoken zat.